

De LCD Toolkit

het stappenplan
voor een participatieve manier
van werken

Dit document is interactief.

**Klik op kaders, iconen en afbeeldingen
om door dit document te navigeren.
Zo krijg je steeds meer informatie.**

COLOFON

De LCD toolkit is geïnspireerd en deels gebaseerd op The Human-Centered Design (HCD) Toolkit van IDEO.

Zie www.designkit.org voor meer methodes en praktische toepassingen.

De LCD Toolkit is een uitgave van Dēmos vzw en wordt op onregelmatige basis bijgewerkt.

Dit is versie 1.0 (2016).

Voor updates: www.demos.be/lcd

ISBN-NUMMER : 9789491938092

Dēmos vzw - Saintelettesquare 19, 1000 Brussel

Verantwoordelijke uitgever

Dominique Nuyttens

Redactie Dēmos vzw

Kris De Visscher, Bart Rogé en An Van den Bergh. Stage: Liesbeth Kennes

Taalredactie

Jan de Ryck

Vormgeving

TAKK - www.takkcommunicatie.be

Redactiesecretariaat

Mieke Vandewynckele - info@demos.be

Dit werk valt onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GelijkDelen 4.0 Internationaal-licentie.

De LCD-toolkit

Luisteren

6 STAPPENPLAN

Creëren

7 STAPPENPLAN

Doen

5 STAPPENPLAN

Wat is de LCD-toolkit?

De LCD-toolkit is een manier van werken. We schetsen een kader dat je zal helpen om een project op een participatieve manier vorm te geven. Je kan de toolkit opvatten als een stappenplan met verschillende werkvormen. Je volgt de verschillende stappen en kiest de werkvormen die je wil gebruiken.

De toolkit is ingedeeld drie fases: luisteren, creëren en doen (LCD). Uit ervaring leerden we dat heel wat organisaties te snel zijn in het bedenken, ontwikkelen en realiseren van projecten. Op een participatieve manier werken houdt in dat je de tijd neemt om na te denken over je eigen aanpak, en die bewust gaat plannen.

De LCD-toolkit, met z'n drie fases, gaat dus de start van een project vooraf. Het is een methode om op een geplande manier een project te bedenken (het idee), te ontwikkelen (vorm te geven) en te realiseren (uit te voeren).

Elke fase – luisteren, creëren en doen – wordt opnieuw in kleinere stappen verdeeld, en per stap stellen we enkele werkvormen voor. Werkvormen zijn technieken om bijvoorbeeld informatie te verzamelen, om tot bepaalde inzichten te komen, of om organisatorische knobbels te ontwarren.

Als je de drie fases doorloopt, kan je een stevig projectplan voorleggen. Je zal duidelijk kunnen weergeven hoe het project tot stand is gekomen, op welke opportuniteiten het verder bouwt, wie welke taken zal opnemen, en wat het zal betekenen voor jouw organisatie. De toolkit geeft ook aan welke informatie je best documenteert. Die kan je dan weer gebruiken om bijvoorbeeld een subsidiedossier samen te stellen.

Waarom LCD?

Heel wat projecten worden bedacht aan een vergadertafel en uitgewerkt voor een computerscherm. Op die manier worden vooral gekende recepten herhaald. We ondervonden dat ideeën beter worden door ze bij andere mensen of organisaties af te toetsen. Zo wordt de haalbaarheid en impact van projecten beter ingeschat. Maar je krijgt zelden een goed zicht op de wenselijkheid van een project. Zo kom je niet te weten wat het doelpubliek van het projectopzet of de doelstellingen denkt.

De LCD-toolkit wil de belangen, inzichten en kennis van het doelpubliek van bij de start een plaats geven. Dit is de kern van participatief projectwerk. De LCD-methode zet in op de betrokkenheid van heel wat verschillende mensen en organisaties van bij de start. Het is de bedoeling om een veelheid en verscheidenheid aan zienswijzen, meningen en benaderingen te verzamelen, en die als grondstof voor het project te gaan gebruiken.

Met de LCD-methode is het de bedoeling om projecten mét mensen te ontwikkelen in plaats van voor hen. Heel wat organisaties hebben niet echt ervaring met participatief projectwerk. Deze methode biedt dan een houvast. Het is niet de bedoeling dat het doelpubliek van begin tot einde mee aan tafel zit. Dat kan, maar hoeft niet.

In elke fase van de LCD-toolkit zijn er stappen voorzien waarin de input van het doelpubliek centraal staat. Het doel van deze stappen is duidelijk omschreven, en we stellen werkvormen en technieken voor om dat doel te bereiken. Op die manier kan je concreet aan de slag en vermijd je te verzanden in een ontgoochelende praatbarak.

Hoe met LCD aan de slag gaan?

De LCD-toolkit is geen handleiding. Het is een stappenplan met in elke stap werkvormen en technieken. Aan jou om uit te maken welke stappen relevant zijn en welke werkvormen je wil gebruiken. Zolang je de volgorde respecteert en alle fases – luisteren, creëren en doen – doorloopt, kan je op een participatieve manier tot een goed projectplan komen. Daarom spreken we over een traject.

De lengte en de intensiteit van het traject kan dus verschillen: van twee uur intens vergaderen tot drie of vier maanden voor een groots opgezet project. Maar evengoed breng je alle juiste mensen op één week samen. Het is aan jou om te plannen en de juiste mix van werkvormen en technieken samen te stellen. We raden aan om actieve en creatieve werkvormen te kiezen. Je doet er ook goed aan om de doordeweekse gang van zaken eens te doorbreken. Alles is goed om de betrokkenheid en de creativiteit te vergroten.

Een traject met de LCD-toolkit start met een team. Als begeleider leid je dan het team. Ervaring toont ons dat iedereen de rol van begeleider succesvol kan opnemen. Een belangrijke voorwaarde is dat je voldoende tijd maakt om alles goed voor te bereiden, te documenteren en elke stap te evalueren.

Wat heb je nodig om op te starten?

- Een multidisciplinair team: een projectteam samenstellen
- Een trajectbegeleider
- Een duidelijke einddatum (of uur)

Luisteren

Deze fase is er om beter zicht te krijgen op de context waarin bepaalde noden, wensen en opportuniteiten zich voordoen. We onderzoeken hoe 'feitelijke situaties' nu eigenlijk beleefd worden door mensen die we in deze fase willen leren kennen. De LCD-toolkit bevat in deze fase vooral kwalitatieve onderzoekstechnieken. Dat zijn werkvormen die ons, vanuit betrokkenheid en interactie met het doelpubliek, tot nieuwe inzichten kunnen leiden.

Kernbegrippen zijn empathie, het in vraag stellen van veronderstellingen en het zoeken naar verbanden. We verzamelen verschillende verhalen, en plaatsen die naast elkaar. Kijken we wel op de juiste manier om alle relevante facetten van de context in beeld te krijgen? Hebben we oog voor alle soorten relaties en verbanden?

Kies werkvormen die een antwoord kunnen geven op volgende vragen

- Met wie moet ik praten en hoe kan ik die personen vinden?
- Hoe kan ik me in een (leef)situatie inleven?
- Hoe kan ik verhalen (informatie) verzamelen?

Deze documenten heb je op het eind van deze fase

- Een geordende lijst met namen van mensen en organisaties die op de een of de andere manier betrokken (kunnen) zijn of worden
- Verschillende verhalen, interviews...
- Vergaderverslag(en)

Het resultaat van deze fase

Je team heeft een meer diepgaande kijk op de context waarin bepaalde noden, wensen en opportuniteiten zich voordoen. Ze leerden nieuwe mensen en organisaties kennen en begrijpen hoe 'feitelijke situaties' beleefd worden door verschillende mensen.

STAP 1 VERWOORD JE ONDERZOEKSVRAAG

Je loopt rond met een idee voor een project. Een goede eerste stap is om je eerste idee concreter te formuleren in een (onderzoeks) vraag of een uitdaging.

[Startvraag](#)

STAP 2 SPREK BESTAANDE KENNIS AAN

De kans is groot dat er al heel wat kennis en informatie werd verzameld. Nadat je deze doornam, kan je focussen op wat je nog niet weet.

[Freewriting](#)

[Wat weten we al en wat niet](#)

[Bronnenonderzoek](#)

[Machtsverhoudingen](#)

STAP 3 ZOEK UIT MET WIE JE MOET GAAN PRATEN

Je bent op zoek naar relevante, maar vooral ook naar verschillende invalshoeken. Hou rekening met gender, etniciteit en sociale achtergrond. Ook extreme meningen kunnen relevant zijn.

[Best Persons](#)

[Stakeholdersanalyse](#)

[Permanent breakfast](#)

[Tupperwaremethode](#)

STAP 4 KIES EEN HAALBARE WERKVORM

Je weet wie je wilt aanspreken en vanuit welke vraag je de context beter wilt leren kennen. Nu moet je beslissen op welke manier je mensen zal benaderen. Kies werkvormen die je liggen en wees niet te direct.

[De visbokaal](#)

[Jobwissel](#)

[Knipperlichten-model](#)

[ABCD-methode](#)

[Sociale netwerk-analyse](#)

[Delphi-methode](#)

[Journalistenmethode](#)

[De archipel](#)

[Focusgroep](#)

[Photovoice](#)

[Literacy through photography](#)

[Praktijkvoorbeelden](#)

STAP 5 PLAN JE BEVRAGING

Iemand bevragen is een kunst. Je bent nieuwsgierig en wil betrokkenheid tonen, maar tegelijk zoek je antwoorden op specifieke vragen. Bereid je goed voor en neem je tijd.

[Mindmapping](#)

[Forumtheater](#)

STAP 6 TOETS JE EIGEN MINDSET

We denken nogal snel dat we een context begrijpen, terwijl we hem eigenlijk vooral 'interpreteren'. Deel daarom ervaring met collega's en praat erover door. Ga vooral op zoek naar wat je eigen vooronderstellingen ontkracht.

[Beginnersmind](#)

Onder de stappen staan verschillende werkvormen. Door op de iconen te klikken krijg je meer uitleg over deze werkvormen.

Creëren

Deze fase is er om de informatie te ordenen en naar concrete oplossingen toe te werken. De LCD-toolkit bevat in deze fase werkvormen die ons helpen om verhalen te analyseren. Maar ook meer creatieve technieken om ideeën te bedenken, te visualiseren en af te toetsen.

Kies werkvormen die een antwoord kunnen geven op volgende vragen

- Hoe kan ik de context beter begrijpen?
- Hoe kan ik thema's en patronen herkennen?
- Hoe kan ik kansen en opportuniteiten benoemen?
- Hoe kom ik tot oplossingen?
- Hoe kan ik die oplossing aftoetsen?

Deze documenten heb je op het eind van deze fase

- Een geordende lijst met kansen en opportuniteiten
- Verschillende projectideeën
- Enkele prototypes of plannen die je hebt afgetoetst

Het resultaat van deze fase?

Je team heeft verschillende projectvoorstellen geformuleerd en de meest relevante getoetst aan het doelpubliek. Na deze fase kan je één ervan als het definitieve projectvoorstel naar voren schuiven.

STAP 1 KIES JE AANPAK

Er zijn veel manieren om samen te creëren. Grofweg kan je kiezen voor een participatieve aanpak of een empathische. Bij de eerste werk je samen met het doelpubliek, bij de andere vooral vanuit een grondige kennis van de context. Alle tussenvormen zijn denkbaar. Maar maak op voorhand keuzes.

[Verbetergroep](#)

[Fotomuur en referentie-persoon](#)

STAP 2 DEEL VERHALEN

Elkaar treffende verhalen uit de eerste fase (her)vertellen is een manier om ze te analyseren en elkaar te inspireren. Je praat over echte mensen in reële situaties en niet over iets abstracts. Dat is belangrijk.

[Praatcafé/ Worldcafé](#)

[Waarderend onderzoek](#)

STAP 3 ZOEK PATRONEN

Dingen begrijpen is patronen, verbanden en relaties benoemen. In deze stap worden de verhalen ontdaan van hun anekdotiek. Je kijkt nu meer abstract en afstandelijk.

[Van analyse naar synthese](#)

STAP 4 BENOEM STAPSTENEN

Stapstenen zijn aspecten die ons vooruit kunnen helpen. Benoem er zo veel mogelijk. Door ze te ordenen worden opportuniteiten zichtbaar en ontstaan nieuwe ideeën.

[SWOT-analyse](#)

STAP 5 BRAINSTORMEN

In het wilde weg ideeën bedenken kan iedereen. Uit verhalen, patronen en opportuniteiten relevante nieuwe oplossingen halen vraagt heel wat discipline. Ga wild, maar behoud je focus.

[Brainstormen](#)

[COCD-box](#)

[2x2 vragen](#)

STAP 6 MAAK NIEUWE IDEEËN TASTBAAR

Nieuwe projectideeën aan anderen voorstellen is een manier om ze verder te onderzoeken. Maar stop er niet teveel tijd in. Anders wordt schrappen moeilijk.

[Prototypes](#)

[Rollenspel](#)

STAP 7 ORGANISEER FEEDBACK

Nieuwe projectvoorstellen afdrukken aan het doelpubliek is een must. Bedenk op voorhand welke informatie je wil, en kies dan de passende werkvorm.

[Klankbord-groep](#)

[Speedsparren](#)

[Charette](#)

Onder de stappen staan verschillende werkvormen. Door op de iconen te klikken krijg je meer uitleg over deze werkvormen.

Doen

Nu je concrete projectideeën ontwikkelde, kan je nagaan welk idee het meest haalbaar en wenselijk is. De LCD-toolkit bevat in deze fase werkvormen die je helpen om het beste idee klaar te maken om het verder uit te rollen.

Kies werkvormen die een antwoord kunnen geven op volgende vragen

- Welke competenties heb ik nodig?
- Hoe voorzie ik een duurzame financiering?
- Wat is de impact op mijn organisatie?
- Welke indicatoren gebruik ik in mijn evaluatie?

Deze documenten heb je op het eind van deze fase

- Implementatie (stappen)plan
- Een lijst van relevante indicatoren
- Evaluatieplan

Het resultaat van deze fase

Je team heeft nu een volwaardig projectplan. Je weet welke competenties de organisatie kan inzetten en welke nieuwe ontwikkeld moeten worden. Je hebt zicht op de financiële kant van de zaak en op de indicatoren die je moet bewaken.

STAP 1 VOORZIE DUURZAME FINANCIERING

Succes op lange termijn is heel vaak afhankelijk van een stevig financieel draagvlak. In deze stap breng je kosten en inkomsten in kaart en denk je na over de financiële meerwaarde van het project voor de verschillende partners.

[Do's and
dont's ver-
duurzaming](#)

[Een project-
bregroting
opzetten](#)

STAP 2 IDENTIFICEER COMPETENTIES EN RAND- VOORWAARDEN

Wat is er allemaal nodig om het project tot een goed einde te brengen en wie kan daarvoor zorgen? In deze stap maak je een zo volledig mogelijk overzicht.

STAP 3 IDENTIFICEER NIEUW TE ONTWIKKELEN COMPETENTIES, RAND- VOORWAARDEN EN ROLLEN

Nu je zicht hebt op wat er allemaal nodig is, kan je team nagaan welke organisatie of persoon best geschikt is om die op te nemen of te ontwikkelen.

STAP 4 MAAK EEN TIJDSLIJN

Elk project heeft een logische volgorde. Om een vlotte uitrol te bewaken, maak je met het team best agenda-afspraken.

STAP 5 MAAK EEN LEERPLAN

Om de gewenste impact van je project te bewaken, moet je kunnen evalueren en waar nodig bijsturen. Dat betekent dat je als team moet blijven leren.

[Werken met
indicatoren](#)

[Evaluatieplan](#)

**Onder de
stappen staan
verschillende
werkvormen.
Door op de
iconen te
klikken krijg
je meer uitleg
over deze
werkvormen.**

